

YVONNE MØRCK

KULTUREL KOMPLEKSITET OG EMPIRI-BRICOLAGE

Refleksioner over et projekt om
etniske minoritetsungdom og multikulturalisme

Har du nogensinde hørt om et asiatisk country og western-band? I den del af London, der hedder Southall, og som er kendt for en asiatisk subkultur med tandoori-restauranter, sari-forretninger og videobutikker med masser af indiske film, har tre brødre nemlig dannet bandet „Honky Tonk Cowboys“. De unge øver flittigt hjemme i stuen, mens deres bekymrede mor forsøger at skaffe sønnen Zaf, som er leder af gruppen, et ordentligt arbejde. Nabolaget hærages af dumme hvide racister, der hele tiden prøver at få ram på vore unge helte. Helte, ja for dette er rammen om filmen „Wild West“, der med humor fortæller om multikulturalisme og racisme i nutidens England, hvor Zaf og resten af bandet bliver opfattet som endnu nogle håbløse „sorte“. De er ugleset blandt både hvide og førstegenerationsasiater, som ikke forstår, at de unge vil beskæftige sig med noget andet end at slide sig ihjel i industrien, som brødrenes far har gjort. Da smukke Rifat bliver sangerinde i bandet, har Zaf høje forventninger om at få en pladekontrakt med et Nashville-studie. Men så let går det ikke at bryde grænser, fordi publikum endnu ikke er parat til et asiatisk country og western-band, argumenterer pladeselskabets smarte repræsentant. Brødrenes mor savner sit oprindelsesland, så hun sælger huset, fordeler pengene mellem sine sønner og tager tilbage til Pakistan. Filmens slutscene viser de tre forhåbningsfulde musikere gående med målbevidste skridt i lufthavnen med en indkøbsvogn fyldt med penge. Iklædt deres stiveste western-tøj og solbriller køber de flybilletter til Nashville, og *næsten* i solnedgangen går de mod det ventende fly.

Der er adskillige film fremme i disse år, der beskæftiger sig med multikulturalisme, hybridkultur, racisme og kønsroller, som jeg har fundet anvendelige som antropologiske kilder. Den første film i denne genre, som jeg kender til, er „Mit Smukke Vaskeri“. Siden er flere kommet til blandt andre „Sammy & Rosie Get Laid“, „Wild West“, „Masala“ og „Mississippi Masala“, „Tre der „Elsker“ Hinanden“ og „Klub Held og Glæde“ samt adskillige film instrueret af afro-amerikaneren Spike Lee (f.eks. „Do the right thing“ og „Malcolm X“). Ikke mindst britisk filmindustri er med et stigende antal produktioner inden for „black cinema“ blevet en vigtig kulturel slagmark. Også på lærredet udspilles nemlig kampe om, hvad det betyder at være britisk, og om hvad dét indebærer af national og kulturel identitet (Mercer 1994:73). Sådanne film kan være inspirerende kulturelle repræsentationer, det vil sige kilder til forståelse af diaspora-befolkningers livsvilkår. De film, jeg har nævnt her, illustrerer på ofte humoristisk vis, at etnicitet, nationalitet, klasse og køn er sociokulturelle konstruktioner, der bruges og misbruges i forskellige interesse-

kampe. Filmene viser videre, at det er vigtigt at have sine såkaldte rødder med, når man kaster sig ud i livet, men også at disse „rødder“ nødvendigvis må problematiseres. Historierne understreger, at det drejer sig om at kombinere og jonglere med både kontinuitet og forandring, når man har med kulturelle værdier at gøre. Filmene behandler også den øgede globalisering, der betyder, at et øget antal mennesker bevæger sig mellem flere nationer og kulturer. Modernitet og globalisering aktualiserer således spørgsmål om, hvordan mennesker med grundlæggende forskellige værdisæt kan leve i samme samfund. Hjemmet, forstået som et familiemæssigt, etnisk, nationalt eller religiøst tilhørsforhold, opløses med moderniteten, og mister dets funktion som fællesskab (Neces 1989:158). Paradoksalt nok er der samtidig med den øgede kulturelle pluralisme en tendens til etnisk og national homogenitet. Moderne mennesker fødes således ikke til bestemte kategorier af fællesskaber men må til stadighed udforme og definere disse. Moderniteten af i dag kan karakteriseres ved tre kulturelle tendenser. For det første kan der spores en øget refleksivitet, idet der er en stigende mulighed for at iagttage og tematisere sig selv. For det andet råder der en forestilling om, at alt lader sig forme, og at alle muligheder derfor står åbne på forskellige livsområder. Man er med andre ord selv ansvarlig for, hvordan ens liv former sig. Endelig er der en tendens til en øget individualisering, hvilket betyder, at individet frigøres fra traditionelle tolkningsmønstre og bånd (Ziehe 1989:9). At foretage antropologiske undersøgelser i et moderne samfund for eksempel i en storby må således indebære, at man er åben for anderledes „felter“ og kildetyper, end der hidtid har været tradition for.

Unge fra etniske minoriteter i Danmark er også involveret i modernitets- og globaliseringstematikkerne.¹ Forskere med interesse i etniske minoriteter må derfor se sig om efter nye relevante indsamlingsmetoder og kilder. Der er færre og mindre etniske minoritetsamfund her i landet end for eksempel i England, men når man studerer etniske minoriteter, støder man ofte ind i de samme metodiske problemstillinger uanset diasporabefolkningernes størrelse og placering. Hovedspørgsmålet i mit projekt er, hvordan etniske minoritetsunge med muslimsk baggrund transformerer deres kultur- og kønskultur-arv. Hvordan håndterer de unge at have flere sæt kulturelle normer samtidig? De unge, der har deltaget i projektet, er velfungerende, de er under uddannelse, eller de klarer sig på anden vis godt.

I det følgende vil jeg forsøge at opridsse, hvordan jeg har angrebet projektet metodisk. Jeg vil i den forbindelse argumentere for en såkaldt empiri-bricolage. Begrebet metode stammer blandt andet fra det græske *methodos*, det vil sige *meta* som betyder efter, og *hodos* som betyder vej. „Metode“ er således en undersøgelsesmetode, en planmæssig fremgangsmåde, en vej som forskeren kan tage for at undersøge sin problemstilling. Ingen metode kan siges i absolut forstand at være bedre end andre, snarere må valg af metode(r) afhænge af, hvad man undersøger. Når man studerer virkelighedens kompleksitet, kulturel hybridkultur og samfunds hastige forandringer i en storby, hvor ens felt ikke er geografisk afgrænset (som det ville være i en landsby), er det imidlertid nødvendigt at ty til nye metodiske tiltag. Her har jeg fundet inspiration i, hvad den svenske etnolog Orvar Löfgren, efter inspiration fra Claude Lévi-Strauss, kalder *empiri-bricolage* eller *materiale-bricolage* (Löfgren 1987:78). Man kan også overføre tankegangen til det teoretiske niveau og tale om *teori-bricolage*, det vil sige anvendelse af forskellige teoretiske perspektiver samtidig, for eksempel ved koblingen af antropologiske og feministiske teorier. Lévi-Strauss beskriver bricolage som det at bevæge sig uregelmæssigt eller at foretage utilsigtede bevægelser

(Lévi-Strauss 1969). Materiale-bricolage indebærer således en eksperimenteren med forskelligeartede tilgange til empirien. Det kan blandt andet gøres ved at blande forskellige typer af kildemateriale, hvilket betyder, at informationer indhentet gennem traditionelle antropologiske metoder såsom deltagerobservation og det etnografiske interview suppleres med andre former for kilder. Det kan være kunstneriske udtryk, som for eksempel de omtalte film, der hermed får udsigelseskraft som kulturelle repræsentationer. Det kan også være skønlitteratur, udstillinger og musik (tekster), forskelligt pressestof eller audiovisuelt materiale. Pointen er at være sensitiv over for omgivelserne og opmærksom på, at uendeligt mange fænomener kan anvendes som empirisk materiale. Det er måske en sans, der skal udvikles i særlig grad i forbindelse med feltarbejde i eget samfund, hvor tingene virker kendte og derfor ofte snarere skal eksotiseres end gøres genkendelige. Antropologen Bo Wagner Sørensen har beskrevet relationen mellem kulturforståelse og metode således:

Kultur er [...] en højst levende sag, som kan iagttages, dokumenteres og analyseres hver dag til alle tider og på alle fronter [...] Dermed mener jeg, at kulturelle fænomener og udtryk kan iagttages, høres og fornemmes overalt, idet kultur ikke kan begrænses til, hvad man kunne kalde finkultur, dvs. den stuerene officielle kultur, der ikke inkluderer det liv, der faktisk leves af folk i dag, og slet ikke inkluderer fænomener som fx vold, bingo og værtshusbesøg (Sørensen 1993:195).

Det integrerende princip bag mit projekts empiri-bricolage er en teoretisk ramme, hvor fokus rettes mod dialektikken mellem antropologisk og feministisk analyse og mellem kulturel kontinuitet og forandring. Således viser idealet om den planmæssige fremgangsmåde sig ikke så let gennemførligt i praksis, fordi undersøgelsesmetoder sjældent går den direkte vej men snarere via krogede og nogle gange blinde veje. Ruter, som man ikke kendte til ved projektets begyndelse, viser sig at være omend vanskeligt fremkommelige så dog åbne, farbare og med lys forude!

Den italiensk-australske filosof Rosi Braidotti har også reflekteret over teori og metode (Braidotti 1994). Lévi-Strauss' ideer om bricolage har været inspirationskilde for Braidotti i hendes udvikling af en såkaldt nomadisk bevidsthed. En nomadisk forsker kan tillade sig at tænke igennem og bevæge sig på tværs af etablerede kategorier og erfaringsniveauer, at se verden fra forskellige perspektiver. Braidotti pointerer således, at det er sundt ikke at have respekt for konventioner, hverken akademiske eller intellektuelle. Hun er fortalere for pluralisme, fordi jo flere facetter og jo flere forskellige teoretiske indfaldsvinkler, des bedre. Braidotti foreslår derfor en måde at skrive videnskabelige tekster på, der baserer sig på et nomadisk princip. Dette indebærer blandt andet tværfaglighed, og på det videnskabsteoretiske plan betyder det en form, der minder om Lévi-Strauss' bricolage, men hvor udgangspunktet er en feministisk kritik. Det vil altså sige, at det opfattes som positivt at låne ideer og begreber mange steder fra; at det er konstruktivt og hensigtsmæssigt med en slags deterritorialisering af ideer og begreber. Jeg argumenterer således for at anvende bricolage både på det empiriske og teoretiske niveau. Men her handler det altså om empiri-bricolage.

Kompleksitet og empiri-bricolage

Ét af elementerne i min empiri-bricolage bestod i et tre måneders ophold i London. Jeg

har således ikke blot set film om Southall; jeg har også foretaget deltagerobservation i dette område (og andre lignende kvarterer i London – blandt andet hvor jeg boede). Jeg har så at sige gået rundt i „Wild West“s kulisser: Centrum af Southall har en meget karakteristisk bebyggelse, som jeg bemærkede, da jeg så filmen. Senere, da jeg trådte ud af Southall station, var det som både at være en del af filmen og at være i en etnografisk nutid. Jeg gik således på en måde i både filmens og virkelighedens gader for at besøge „Southall Black Sisters“, som driver „Southall Black Women's Centre“. Denne gruppe af asiatiske og afro-caribiske kvinder arbejder med rådgivning af kvinder, de udfører forskelligt politisk arbejde, og stedet fungerer som ressourcecenter. „Southall Black Sisters“ var i 1989 én af initiativtagerne til grundlæggelsen af organisationen „Women Against Fundamentalism“, som opstod i kølvandet på blasfemianklagerne mod Salman Rushdie. Jeg deltog i møder og aktiviteter arrangeret af „Women Against Fundamentalism“, og jeg fik kontakt med nogle af lederne, der også var tilknyttet universitetet. Tiden i London gav både en personlig erfaring med at opholde sig et sted med mange modsætningsfyldte kulturelle strømninger og et indblik i forskning om multietniske samfund og køn. Samtidig fik jeg kontakt med organisationer, der arbejder ud fra et kritisk syn på multikulturalisme. Kvinder, der er aktive i sådanne organisationer, beskyldes ofte af andre medlemmer af minoritetsgrupper for at ødelægge den indre sammenhæng i deres kultur og for manglende kulturel loyalitet. Interesse- og kulturkampe af denne karakter førte til nye vinkler på min danske empiri. De forskellige erfaringer og teoretiske inspirationer fra Londonopholdet viser, at et udenlandsophold (også af kortere varighed) kan føre til en nyttig perspektivering af danske forhold. Hvad angår multikulturelle problemstillinger er England et samfund, hvor Danmark kan indhente mange både teoretiske og praktiske erfaringer.

Min empiri-bricolage indeholder selvfølgelig også brikker fra et feltarbejde i Danmark, som består af interviews med unge fra de etniske minoriteter og af deltagerobservation i forskellige kontekster. Jeg har interviewet knapt 20 etniske minoritetsunge med henholdsvis pakistansk og tyrkisk baggrund, heraf var de fleste kvinder. De interviewede gik på henholdsvis et gymnasium og et pædagogseminarium i Københavnsområdet. Desuden har jeg deltaget i forskellige tværetniske sammenhænge, hvor der er en vis grad af personoverlapping: Danmarks eneste tværetniske ungdomsorganisation CEMYC, som er en forkortelse af „Council of Europe Minority Youth Committees“, et filmprojekt tilknyttet CEMYC (som resulterede i filmen „A Kick in the Real Flavour“) og kvindeforeningen SOLDUE. Især CEMYC fungerer som et forhandlingssted mellem oprindelseslandenes kultur og dansk kultur. De fungerer altså som et forum for minoritetsunges kultur-, identitets- og kønsidentitetsarbejde.² Tilknytningen til disse netværker og enkeltpersoner har betydet, at jeg har deltaget i cafebesøg, debattmøder, fester og så videre.

Der eksisterer ikke overvældende mange etnografiske beskrivelser af etniske minoritetsunge i Danmark, ej heller bredere kulturalanalytiske arbejder om etniske minoriteter. Men de, der findes, anvender jeg naturligvis i mit projekt, ligesom jeg trækker på undersøgelser fra de øvrige nordiske lande. Endvidere inddrages skønlitteratur skrevet af repræsentanter fra etniske minoriteter forskellige steder i den vestlige verden, tidsskrifter (f.eks. Samspil, Etnica, Soldue-bladet, Women Against Fundamentalism), kronikker og kommentarer om og af repræsentanter fra etniske minoriteter især i Danmark. Kunstneriske udtryk har den fordel, at de lettere end videnskabelige arbejder kan være tabuover-

skridende og kulturkritiske, og som illustreret med filmeksemplerne, anvendes kunst også i interessekampe, der angår multikulturalisme, kulturel loyalitet og køn (jf. „De Sataniske Vers“). Yderligere brikker i min empiri-bricolage er dokumentarfilm, radio- og TV-programmer (f.eks. radioprogrammet „Regnbuen“, TV-debatter, filmprojektets film „A Kick in the Real Flavour“, kortfilm fra Statens Filmcentral), offentlige møder, udstillinger og aktiviteter om og/eller arrangeret af etniske minoriteter, informationer fra Nævnet for Etnisk Ligestilling, arrangementer i tilknytning til den internationale kvindedag, anti-racismekoncerter og -møder, fester, med mere.

Feltarbejdsrefleksioner³

Samfundsvidenskaberne er i deres væsen historiske discipliner; situationsrapporter om, hvor menneskeheden på et givet tidspunkt er nået i en endnu ikke afsluttet kulturel og historisk udviklingsproces. Og situationsrapporterne er i sig selv et udtryk for et bestemt ståsted (Collin 1993:117). Alle menneskelige fællesskaber er kulturelle fællesskaber, som er sammensatte og komplekse. Eller sagt på en anden måde: kultur er ikke noget nyt, men videnskaben om kultur er rimelig ny (Knudsen & Wilken 1993:19). Og videnskaben eller teorier om kultur har selvfølgelig forandret sig over tid og sted. Også metoderne til at indfange dét, forskere definerer som kultur, transformeres over tid og sted. Kulturteorier er da også som bekendt under store forandringer i disse år. Det betyder, at vi kan se på for eksempel Danmarks kulturelle sammensætning med nye øjne, hvorved det bliver klart, at Danmark i mange år har indeholdt utallige kulturelle strømme; det er vanskeligt at definere entydigt, hvad det vil sige at være dansker, samtidig med at Danmark er blevet et multietnisk samfund. Der har ikke tidligere eksisteret så mange etniske grupper og forskellige religiøse tilhørsforhold side om side som nu. Og den generelt større variation af livsmåder indebærer et større udvalg af kombinationsmuligheder. Denne kompleksitet stiller flere krav til kulturteorier og til de metoder, hvormed vi studerer kulturfænomener. Hvad har dette betydet for mit feltarbejde?

Det har været vanskeligt at anvende de metoder, der er udviklet til studier af små samfundsmæssige enheder i en moderne kontekst som den danske. Feltarbejde i antropologens eget samfund kan forstærke problemstillinger ved det etnografiske møde, som kendes fra arbejdet i udlandet. Hvordan kommer jeg i kontakt med repræsentanter fra den gruppe, jeg ønsker i tale? Hvem er relevante informanter? Kommer jeg i klemme i eventuelle interessemodsætninger ved at henvende mig til nogle mennesker frem for andre? Hvem vil overhovedet tale med mig? Det kan for eksempel også være yderst vanskeligt at anonymisere de involverede i undersøgelsen; det er måske især vanskeligt, når det drejer sig om minoritetsgrupper. Metodiske og etiske overvejelser er relevante i alle undersøgelser, men de bliver højaktuelle blandt mennesker, som ikke blot kender antropologens samfund og normer, men som også befinder sig i samme samfund. Deltagerne i mit projekt har adgang til og er i stand til at læse, hvad jeg skriver om dem, og flere er selv i gang med videregående uddannelser. Nogle af dem er opmærksomme på forskerrollen og det traditionelle hierarkiske forhold mellem forsker og informanter. Selvom etiske krav må gælde uanset hvor og hvem, man studerer, kan det skabe større moralske kvalbæbelsler, at informanterne bor i samme by som én selv og ikke i Langbortistan. Desuden kan det være vanskeligt at afslutte feltarbejdet, hvis man som jeg befinder sig i samme by

etik

som informanterne. Omvendt er der også fordele ved lettere at kunne vedligeholde og udvikle kontakten med de mennesker, der er væsentlige for forståelsen og analysen. For eksempel har man lettere mulighed for at se forandringer over tid, man kan lettere checke, om man har forstået dette eller hint rigtigt, og man får lejlighed til at opleve mennesker i forskellige situationer. Endnu en væsentlig dimension er, at de personer, der til at begynde med fremstår som potentielt „gode“ informanter, efterhånden fremtræder som mennesker med en skæbne, der vedkommer forskeren på et personligt plan: Hvordan går det med hendes eller hans fremtidsplaner? Får hun nu en god eksamen, og bliver hun gift i år?

Når antropologer taler om hierarkiforskelle mellem forsker og informanter, er der en tendens til at nedtone informanternes muligheder for videnskontrol. Antropologer forsker oftest i grupper af mennesker, der befinder sig nederst i hierarkiet – de magtfulde udsætter sig sjældent for videnskabelig undersøgelse. Når man arbejder i sit eget samfund, kender informanterne forskerens kulturelle koder og sprog, hvilket giver dem visse fortrin i forhold til antropologen, der er ude i andre samfund. Men alle informanter, næsten uanset hvor de befinder sig, har afgørende indflydelse på, hvilken viden antropologen får adgang til, hvilket beretninger fra feltarbejdets historie da også illustrerer (se f.eks. Langness & Frank 1981). Nogle af de unge, jeg har kontakt med, er kritiske med hensyn til, hvem de vil tale med. Der er mange organisationer, medier og mennesker, der gerne vil have udtalelser fra en „rigtig muslimsk indvandrer“, men de unge føler – og ofte med rette – at de sjældent får noget igen for deres indsats. Når en studerende skriver en opgave eller en journalist skriver en artikel, kunne de jo i det mindste sende det færdige produkt til de unge. „Det er jo ikke pizzaer, vi leverer“, som jeg engang hørte en ung mand sige til et CEMYC-møde. Disse unge bliver med andre ord i stigende grad opmærksomme på forskerens rolle og videnssøgen, ligesom de orienterer sig om indvandrerforskningen. Det kan måske fremover føre til forsøg på at skabe dialogisk antropologi, hvor repræsentanter fra etniske minoriteter involveres mere bevidst som medforfattere af etnografiske tekster. Det ville for eksempel være oplagt at forene den teoretiske viden, som kulturforskere besidder, med de erfaringer unge indvandrere har. Mange af de unge, der klarer sig godt, ønsker at gøre en indsats for dem, der klarer sig mindre godt, og de kan formodentligt bedre kommunikere med de unge i krise end danske pædagoger eller førstegenerationsindvandrere kan. Samtidig savner de unge en teoretisk og historisk ramme at sætte deres erfaringer ind i, og her kunne antropologer komme ind i billedet. Der er således rige muligheder for både aktionsforskning og anvendt antropologi til gavn for alle parter.

Det har været vanskeligt at praktisere traditionel deltagerobservation i forhold til unge indvandrere, fordi de, ligesom alle andre i et moderne samfund, befinder sig mange forskellige steder i storbyens mylder. De er blandt andet i skole, på kursus, på arbejde, hjemme eller i egne etniske fora, hvor det er vanskeligt at trænge ind som dansk-dansker (eller som repræsentant fra en anden etnisk minoritet for den sags skyld). Etniske minoritetsunge har få offentlige mødesteder og endnu færre tværetniske fora, så der er ikke mange muligheder for uformelle kontakter. Det har taget lang tid at finde relevante tværetniske fora, hvor jeg har kunnet møde unge uden at virke anmassende. Det har selvfølgelig taget yderligere tid at skabe kontakt og tillid. En vigtig lære har været, at feltarbejde tager tid, og det kræver ihærdighed, tålmodighed og takt. Jeg har især fået adgang til at studere et udsnit af de unges livssituation. Samtidig har selve feltarbejdet været opsplitt-

tet, fordi jeg har levet mit vante liv parallelt med, at jeg har udført deltagerobservation og foretaget interview (se også Pedersen & Selmer 1991).

Det er under alle omstændigheder utopisk at tro, at man kan skabe en fuldstændig og udtømmende etnografi selv for en begrænset kulturel scene. Alle forskere må blandt andet på grund af tids- og ressourcebegrænsninger specificere og afgrænse deres undersøgelse på en eller anden måde. Det kan for eksempel gøres ved at gå mere i dybden med nogle aspekter og temaer end andre. Antropologer forsøger at studere udvalgte kulturaspekter, samtidig med at de prøver at få en forståelse af en kultur eller en kulturel scene som helhed. Det er både en vigtig og en vanskelig balance at holde (se også Spradley 1979). Men forskeren vil under alle omstændigheder opdage, at der er mange fænomener og betydninger, der forbliver dunkle og som råber på yderligere undersøgelser. Og man kan komme i tvivl om, hvorvidt man nu har været de „rigtige“ steder på de „rigtige“ tidspunkter, om man har forstået et fænomen ordentligt og så videre. Valget af de områder, man ønsker at gå i dybden med, kan for eksempel være baseret på forskerens teoretiske interesse eller på informanternes forslag. I mit tilfælde er valg af fokus sket ud fra en teoretisk interesse i køn, samtidig med at livet i dagens Danmark taler sit tydelige sprog: kønsdimensionen er et afgørende omdrejningspunkt i indvandrer-spørgsmålet. Ud af den samlede „indvandrer-scene“ har jeg så valgt at gå i dybden med etniske minoritetsunge med muslimsk baggrund, blandt andet fordi det er her, jeg ser de største sociale problemer og kulturelle forskelle i forhold til det danske majoritets-samfund.

Et karakteristisk træk ved feltarbejdet er, at det ikke er rettet mod en afprøvning af hypoteser; snarere er fokus rettet mod nogle felter, som forskeren finder er vigtige; steder og fænomener, hvor relevante sammenhænge kombineres eller kobles. Nogle af disse aspekter bliver skiftet ud med andre undervejs i projektet, idet der foregår en udveksling mellem teori og empiri. Én af den etnografiske metodes styrker er således, at antropologen analyserer de relationer, hun er en del af. Der opstår en dialog mellem forskeren og de involverede i undersøgelsen, således at der er tale om gensidig påvirkning (Pedersen & Selmer 1991). Forskerens køn, alder, sociale baggrund og så videre får dermed en afgørende betydning i forholdet til informanterne og for det etnografiske materiale, som skabes i mødet mellem forsker og studieobjekter (se f.eks. Bell et al. 1993; Whitehead & Conaway 1986). Indsamling og analyse kan således ikke skilles i praksis, idet de foregår i én og samme proces (Sørensen 1993). Antropologer lægger hermed afstand til den konventionelle samfundsvidenskabelige objektivitetsforståelse, men de formoder alligevel, at nogle mennesker lever, forstår og fremstiller deres liv således, at man systematisk kan fremlæse et mønster i det (Pedersen & Selmer 1991).

De unge i mit projekt er ikke nødvendigvis repræsentative for muslimsk indvandrer-ungdom i Danmark, men disse unge italesætter mange af de tanker og overvejelser, jeg formoder, alle unge fra etniske minoriteter i forskellig grad må forholde sig til. Omvendt kan man argumentere for, at de atypiske inden for for eksempel en etnisk gruppe kan bidrage væsentligt til forståelsen af et bestemt fænomen eller være med til at indkredse, hvad der anses for normativt. Et eksempel kunne være de unge, der er flyttet hjemmefra uden at være gift og de kampe, de har måttet kæmpe med familien desangående. Deres erfaringer har ydet en indsigtfuld ramme for forståelsen af størsteparten af etniske minoritetsunge, som netop ikke flytter men bliver boende hos forældrene, til de stifter egen familie. Min erfaring er, at informanter må være refleksive og velformulerede i forhold

til forskningstemaerne, for at man i fællesskab kan udforske og skabe etnografisk viden (se også Espin 1994). Formålet med min undersøgelse er derfor at komme med eksempler på og analyser af, hvordan visse unge klarer sig i spændingsfeltet mellem den kultur-arv, de får fra oprindelseslandet og den kulturpåvirkning, de udsættes for gennem deres opvækst i Danmark.

Brikker i empiri-bricolagen

Et eksempel på, hvordan modellen for empiri-bricolage kan fungere, fremgår af min erfaring med unge i foreningen CEMYC. CEMYC har eksisteret siden 1989, og organisationens mærkesag er de vilkår, unge fra etniske minoriteter lever under. Adskillige af de unge i CEMYC er blevet offentligt kendt de sidste par år. Dette betyder, at deres udtalelser i medierne koblet sammen med min deltagerobservation i henholdsvis CEMYC og filmgruppen samt med de historier, de unge fortæller i filmen⁴, afspejler forskellige sider af deres forståelsesunivers.

Processen med at finde frem til filmens indhold, form og medvirkende stod på i over 2 år. Jeg kom med i projektet, da gruppen havde eksisteret i et års tid. Gruppen bestod af unge med forskellige etniske baggrunde, der deltog flest unge mænd, og i selve filmen optræder da også tre mænd og to kvinder. Alle i gruppen var imidlertid opmærksomme på kønsproblematikken.

Selvom de unge mænd har større personlig frihed end kvinderne, er de også tvunget til at forholde sig til spørgsmål om kulturel loyalitet for eksempel i forbindelse med valg af kønsrolle, kæreste, kommende ægtefælle og adfærd generelt. Det blev efterhånden klart, at filmgruppen havde en social og identitetsskabende funktion, hvilket gjorde, at de fleste blev ved med at komme til møderne. Da øjeblikket endelig kom for at bestemme, hvem der skulle medvirke i filmen, opstod der imidlertid en kompleks situation. Ét var at være blandt venner og tale om vanskelige emner, noget helt andet var at stå offentligt frem i en film. I filmen er der for eksempel sigende tavshed om emner som kønsroller, kærester og ægteskab – emner som blev debatteret livligt i planlægningsfasen og som generelt er et spændingsfyldt område for etniske minoritetsunge. Efter at filmen er blevet produceret, har flere af de unge i gruppen (og CEMYC) imidlertid udtalt sig kritisk i både radio, TV og de skrevne medier om nogle af disse emner. Det har således været afgørende at opleve de unge i forskellige kontekster og over længere tid for at få indblik i deres komplicerede og sammensatte verden. En sådan proces er måske især relevant i feltarbejder, der foregår i storbyer, idet man her oftest får et fragmenteret billede af informanternes verden, fordi man ikke deltager i alle deres livsfærer. Det gør at man kan blive forledt til at tro, at de unge lever samme liv som dansk-danske unge – lige indtil man oplever en ny situation i eller ukendte sider af deres liv, som tydeliggør den hybridisering, der præger deres tilværelse. Omvendt kan man tro, at unge fra etniske minoriteter har helt anderledes referencerammer end danske unge, og så viser det sig, at de også har set Bamse og Kylling, læst Herman Bang og går på diskotek. Et vigtigt aspekt ved empiri-bricolagen – og etnografisk arbejde i det hele taget – er derfor en sammenligning og sammenstykning af forskellige kilder med den hensigt at kortlægge modsætninger, nuancer og mønstre i informanternes ord og handlinger.

Blandt meget andet etnografisk materiale medfører informationerne indhentet gennem deltagerobservationen blandt de unge i henholdsvis CEMYC og filmgruppen og udtalelserne fra de medvirkende i filmen, at jeg kan konkludere, at etniske minoritetsunge ønsker at „høre til“ i Danmark, samtidig med at de jonglerer med kulturel kontinuitet og forandring. Samtidig med at filmgruppens medlemmer valgte ikke at italesætte væsentlige sider af deres liv og erfaringer i filmen, er netop disse unge godt i gang med en vidtfavnende etnisk dialog, idet de er aktive i filmprojektet og andre af CEMYCs initiativer. Præcis som de tre brødre i „Wild West“ bryder disse unge traditionelle grænser og sætter nye dagsordener. En tilsvarende spændende fremtid ønsker jeg også for udviklingen af antropologiske metoder. Bricolage-modellen kan således anvendes både i forhold til metode og, som Braidotti viser, i forhold til teori. Det må være op til den enkelte antropolog at vurdere hvilke ingredienser, der skal indgå i hans eller hendes udgave af empiri-bricolagen. Men der er ingen tvivl om, at vejene eller metoderne må blive mere komplekse i årene fremover.

Noter:

1. Se Mørck 1994a, 1994b og 1994c for uddybning samt Røgilds 1991, 1992, 1994, 1995; Nedef 1993, 1994.
2. I 1994 så endnu en ungdomsforening baseret på etniske minoritetsunge dagens lys. Den kaldes G-2 og spiller dermed på ordet ghetto og på betegnelsen andengenerationsindvandrere. Foreningen er åben for alle uanset etnisk baggrund og alder, men den er grundlagt og ledes af unge tyrkere. Både CEMYC og G-2 fungerer som et forum for udvikling af en urban etnisk identitet.
3. Refleksionerne i det følgende trækker primært på erfaringer fra deltagerobservationen, selvom visse aspekter selvfølgelig også dækker interviewsituationerne. Der er imidlertid andre overvejelser i forbindelse med interview, som ikke diskuteres her, f.eks. interviewenes form og indhold.
4. Medieuddannede Peter Østergaard Sørensen og RUC-studerende Anette Dina Sørensen udarbejdede i samme periode et forslag til et filmmanuskript om danske unge og unge indvandrere, som fik støtte fra socialministeriets pulje „Når Mennesker Mødes“. Flere CEMYC-folk gik ind i filmprojektet, hvis slutresultat blev „en mosaik om fem unge indvandrere“ og deres syn på for eksempel racisme, identitet og tilpasning til danske normer.

Litteratur

- Bell, Diane et al. (eds.)
1993 Gendered Fields. Women, Men & Ethnography. London: Routledge.
- Braidotti, Rosi
1994 Nomadic Subjects. Embodiment and sexual difference in contemporary feminist theory. New York: Colombia University Press.
- Collin, Finn
1993 Videnskabsfilosofi. København: Museum Tusulanums Forlag.
- Espin, Oliva M.
1994 Crossing Borders and Boundaries: The vicissitudes of gender, sexuality, identity, and language in the life narratives of immigrant women. Manuskript præsenteret ved konferencen „Multikulturelle samfund og etnisk identitet“, Odense Universitet.

- Knudsen, Anne & Wilken, Lisanne
1993 Kulturelle verdener. Kultur og kulturkonflikter i Europa. København: Columbus.
- Langness, L. L. & Frank, G.
1981 Lives. An Anthropological Approach to Biography. Novato, California: Chandler & Sharp Publication.
- Lévi-Strauss, Claude
1969 Den vilde tanke. København: Gyldendal.
- Löfgren, Orvar
1987 Deconstructing Swedishness: culture and class in modern Sweden. I: A. Jackson (ed.): Anthropology at Home. ASA Monographs 25. London: Tavistock.
- Mercer, Kobena
1994 Welcome to the Jungle. New Positions in Black Cultural Studies. London: Routledge.
- Mørck, Yvonne
1994a Køn og generationer – muslimsk indvandrerungdom i København. I: Liep & K. Olwig (red.): Komplekse liv. Kulturel mangfoldighed i Danmark. København: Akademisk Forlag.
1994b Når kønnet kommer til byen – modernitet, køn og indvandrere. Kvinder, Køn & Forskning 2.
1994c Kvinden som kulturens vogter. Kvinden & Samfundet 6.
- Necef, Mehmet Ümit
1989 Rushdie-debatten, indvandrerforskere og indvandrere. I: T. Hansen (red.): Islam! En religion, en kultur, en historie. Århus: Tiderne Skifter.
1993 Tyrkeren og ghettoen. GRUS 41.
1994 Jeg vil ikke være en simpel fremmedarbejder som min far. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Pedersen, Lars & Selmer, Bodil
1991 Muslimsk indvandrerungdom. Kulturel identitet og migration. Århus: Århus Universitetsforlag.
- Røgilds, Flemming
1991 I takt med tiden. Dansk Sociologi 4.
1992 Hvis tårer var guld. Tendens 1.
1994 Avedøre – en forstad til Sarajevo? I: A. Madsen et al. (red.): Den kultursociologiske omtanke. København: Akademisk Forlag.
1995 Stemmer fra grænselandet. En bro mellem unge indvandrere og danskere. København: Politisk Revy.
- Spradley, James P.
1979 The Ethnographic Interview. London: Holt, Rinehart and Winston.
- Sørensen, Bo Wagner
1993 Kapløb med tiden. Museale ideer om kultur og etnografi. Grønlandsk kultur- og samfundsforskning. Nuuk.
- Whitehead, Tony Larry & Conaway, Mary Ellen (eds.)
1986 Self, Sex and Gender in Cross-Cultural Fieldwork. Urbana: University of Illinois Press.
- Ziehe, Thomas
1989 Kulturanalyser. Ungdom, utbildning, modernitet. Symposium bibliotek.